

RUMELİ ŞAİRLERİNİN DİLİNDEN BALKANLAR VE RUMELİ COĞRAFYASI

YARD. DOÇ. DR. RIDVAN CANIM

Rumeli, bir kara sevdanın adı, Rumeli, parmakları kınalı nazlı bir gelin, yüreklerde hissedilen bir sızı, bir hasretin adı şimdi Rumeli... Dağlarıyla, ovalarıyla, nehirleriyle, birbirinden güzel şehirleriyle, zümrüt gibi köyleriyle unuttuğumuzu sandığımız ama aslında hiç unutmadığımız, unutamadığımız bir coğrafyanın adıdır Rumeli. Neden Türkeli değil de Rumeli. Orası hiç bilinmez işte. Biz Rumeli şehirlerini ilk defa Osmanlı şiirinin şehrengizlerinde gördük, tanıdık ve sevdik. İshak Çelebi Üsküp'ü anlattı bize. Hayretî ise Belgrad'ı. Mostarlı Hacı Derviş'in dilinden tanıdık ilk defa Mostar'ı. Ve Cemâlî Siroz'u anlatırken, Usûlî ile Hayretî'den Vardar Yenicesi'nin güzelleri ile güzelliklerini öğrendik. Bu coğrafya her asırda şairlerinin dilinde yaşadı ve inanıyoruz ki hep yaşayacak... Bir şair, Balkanların, Rumeli'nin bağrından Kosova'dan çıkan bir ozan Altay Suroy, "Köprüyüz Biz" adlı manzumesinde kendi kimliğini şu çığlıklarla ortaya koymaya çalışıyor:

"Dilimizin vatanında yabancıyız

Balkanlıyız, Rumeliliyiz biz,

Türkçemizle yaşamak için direniriz elgin ellerde

Misafirlikte kalan çocuklarız

Çekilen okyanuslardan kalan gölcükleriz

Ne başımız var ne de gövdemiz

Kasırgadan dalga oluruz

Buza döneriz kara kışlarda

*Yine varız sıcaklarda buğuda
Rumeli'de canlı kitâbeyiz
Biz köprüyüz doğuyu batıya bağlayan.”*

Altay Suroy bunları söylerken, Anadolu coğrafyasının bir başka şairi Yavuz Bülent Bakiler de “Bizim Türkümüz” adlı şiirinde Rumeli coğrafyasının sakinlerine şöyle haykırıyor:

*“ Balkanlarda büyük, öksüz kubbeler
Minareler, şadırvanlar, kervansaraylar
Bizi söyler, anlatır Mimar Sinan'dan beri
Üsküp'te, Estergon'da, bir atar damar gibi
Davullar, zurnalar ve serhat türküleri...
Yüzyıllardan beridir Altaylardan Tuna'ya
Bizim türkülerimizdir söylenen
Konuşan dil, bizim dilimizdir
Renk renk, nakış nakış uzayan toprak değildir
Kilimlerimizdir...”*

İşte size bu coğrafyadan söz edeceğim ben... Bu coğrafyayı şiirlerinde kilim gibi dokuyan insanlardan. Mahzun ve kederli şairlerin hasret dolu dizelerinde size adım adım Balkanları ve Rumeli'yi gezdirmek istiyorum ben...

Altay Suroy, Prizren için diyor ki;
*“Birkaç bin yıl önceden güneşle yoldaş
Tarihin binlerce yıl öncesinden göklerle yoldaş
Gökyüzü gümüşlü
Çayı gümüşlü*

Bülbüldere kapısı Uzun kavak

Atsız Kale, Şeytansız, Kara Potok, kestaneli İpek Dağı

Kargalar otağı Karaağaç, ağaçkakan diyarı Renime

Ey ne kadar güzeldir

Verimli ovaların

Prizren..."

Bir başka Kosovalı şair Osman Baymak ise "Sevmek Bir Ölüm Dirilmeye Değer" adlı şiirinde ;

"Bu sabah yirmi ayrı güneş doğuverdi

Şar dağında

Aydınlık ağardı dilim dilim"

diyerek Şar Dağı'na övgüler sıralarken, bir gün bu dağlardan ayrı düşüp hasret kalacağını nereden bilebilirdi. Baymak, aslında sadece kendi doğup büyüdüğü çevreyi işlemez şiirlerinde. Gün olur, "Manastır'da Bir Gün" adlı şiiriyle bizi Manastır'a götürür, gün olur, bir zamanlar Sûzî Çelebi gibi bilgelerin yetiştiği âşıklar diyarı Prizren'e çağırır. Onun coğrafyası Kosova'dan ibaret değildir sadece. Gün gelir Karadeniz'in incisi Burgaz için;

"Burgaz ölü müdür desem bilmem

ama unutamam ölse de, bütün gelmiş geçmişinle

akrep yürüyen yerlerde bile

o benim

o benim Rumelim'dir."

mısralarını terennüm ederken, gün geldi Filibe için;

"Tan ağardı Filibe'de

eski bir evin duvarında

*sokak kaldırımlarından
bir at arabası geçer
geçer Rumelim
bir minare önünde durur
Filibe sızlar
Meriç kıyısından bir özlem büyür mü büyür.”
dizelerini haykırır.*

Zeynel Beksaç'ın 1990 yılında yazdığı “Rumeli’de Bağbozumu” adlı şiirine özellikle dikkatlerinizi çekmek isterim. Genel Rumeli coğrafyasının kaderini sergileyen bu şiir yıllar sonra, bugünlerde bir gerçeği, gerçek bir “bağbozumu” nu vurgular aslında :

*“Düştük yollara
Asfalt yerine yüreğimizi döşeyerek
Göç bizim hasret bizim
Bir söğüt dalı gibi soyulan
Ömür bizimdi
...
Yokuşlara vurduk
Düze çıktık
Aşımız direnç
Gurbet yazgımız
Dilimiz namusumuzda
Rumeli’de bağbozumu şimdi
Kırlingıçlar telaşlı
Eski nallar yol gözlüyor
Yüreklerde kavalın içli sesi
Fırtına koptu kopacak.”*

İşte size şair yüreği. Fırtınanın kopacağı yıllar öncesinden sezen duyarlı bir yürek. Fırtına bu şiirin yazılmasından tam dokuz yıl sonra kopmuştur. Hem de her şeyi kasıp kavuran, yakıp yıkan, evlâtlarını öksüz, yetim bırakan, öldürüp yok eden bir fırtınadır bu. Şairin, “Rumeli’de Kilimim Dokunur” adlı şiirinde de, kimliğini kilimlerine nakşeden bir milletin Prizren coğrafyasında yaşadığı duygulara tanık oluruz.

İskender Muzbeg, “Unutulmaz Unutulmuşum Benim” adlı şiirinde;

“Ben beni buralarda bulmuşum

Unutulmaz unutulmuşum benim

Barok güzelim

Niye dalgınsın öyle

Kimleri söyledersin öyle.”

Kosova Ovası’nda?”

dizeleriyle bir güzelin şahsında unutulmaz bir coğrafyaya vurgu yapar. Çağdaş Kosova’lı şairlerimizden Arif Bozacı da ;

“Minarelerinden

Ezan sesleri gelir

Bir çiçek açar saksısında

Bir evin

Penceresinden

Başçarşı’da

Dilleri çözülür

Güvercinlerin

İlkyazda

Saraybosna’da.”

mısralarıyla gazi şehir Saraybosna’yı,

*“Bir ilkyaz günüydü
Taşköprüsünden geçtim
Üsküp’ün
Vardar suskun akıyordu
Karanfiller açmıştı
İçim ılıdı birden
Seni buldum.”*

mısralarıyla Balkanların incisi güzel Üsküp’ü;

*“Kim ne derse desin
Hiç yalan söylemedi
Ohri üstünden uçan
Martular
Martular ki
Ohri Gölü’nün
İlkyazını
Muştular”*

mısralarıyla mavi gözlü güzel Ohri şehrini sunar bizlere. Yine Üsküp’lü şairlerden Cavit Saraçoğlu, “Ağlayan Vardar” adlı destan şiirinde;

*“Haklısın inleyiş devridir inle
Osmanlı marşını rüzgârdan dinle
İlk giren askere yanık sesinle
Hoş geldin diyerek kol açan Vardar
Bir zaman bizlerdik hâkim burada
Anlı şanlı idik suda karada
Kosova fatihi Sultan Murad’a
Rehberlik ederek yol açan Vardar.”*

dizeleriyle bir nehrin bir milletin tarihi için ne büyük anlamlar taşıdığını ifade etmeye çalışır. Saraçoğlu, “Sultan Murad Han’ın Meşhedinde” adlı şiirinde de aynı tarihî duyarlılığı ortaya koyar. Şükrü Ramo’ya göre Ohri Gölü, seven için bin ümit demektir. Onun suları gözyaşı, çehresi mehtap, ortası yıldızlarla yıkanan bir ışıktır. O bir gelindir. Ohri, gelene bin dilek, gidene hasret, aşığa efsane, şaire ilham, güzeli sevene bir peri masalıdır. Yine aynı şair, Şükrü Ramo;

“Küçük bülbül, şirin bülbül

Selâm götür Üskübüme”

dizeleriyle başladığı “Üsküb’e Selâm” adlı şiirinde de; Üsküp’ün köprülerine, Vardar nehrine selâm yollar gurbetten... Nusret Dişo Ülkü ise güzel Üsküp için;

“Anayı anaya, babayı babaya, Üskübü Üskübe sormadım

Oğlanı yağmurlarda, kızı çamurlarda, Üskübü haritalarda aradım”

derken, sanırım Üsküp’te yaşanan büyük bir felâketi dile getirme gayreti içindedir. Şükrü Ramo, Prizren’in tarihi ve güzellikleri karşısında hayranlığını yine bu güzel şehre yazdığı bir şiirle dile getirir. Bugün Batı Trakya coğrafyası içerisinde kalan ve eski muhteşem günlerini arayan Serez’den de şu hasret dolu dizelerle söz eder şair :

“Serez çarşısı aynı değil

Uzaktan görünen kale mi

Biz miyiz çevresinde dönen

Camiler ki depodurlar

Namazı kılınmaz vakitlerin

Kubbeyi bürüyen otlar

Yüz yıllık yalnızlığın tohumundan”.

Kuşkusuz şairin Serez için söyledikleri belki bugün bütün Rumeli şehirlerinin ortak kaderi ve genel görüntüsüdür, denilebilir. Gümülcineli Reşit Sâlim, “Çöküş” adını verdiği şiirinde;

*“Horasan, Tebriz, Budin, Niş ve Endülüs
Sirderya-Amuderya hepsi oldu masal
Osmanlının çocuğu, zevklerin torunu bizler
Kalakaldık bomboş umutlarla Meriç-Tunca arasında.”*

derken aslında sonu kötü biten bir rüyadan söz eder bize. Göç, Rumeli insanının ortak yazgısı olur asırlarca... Kimisi yollarda iken, kalanlarınsa gözü kalmıştır hep yollarda...

*“Balkan şehirleri, Balkan rüyası
Gümülcineli Nedîm-i Sâî
Üsküplü Yahya Kemâl
Diye gelmişler, göç var, göç
Asırlardır bitmeyen göç
Nicedir ateşi sönmeyen göç.
Balkan şehirleri
Tütün fenerlerinin isli ışığında serin sabah rüzgârları eser
İskeçe, Koşukavak, Silistre sirtlarında
Balkan şehirleri
Üsküp, Gümülcine, Deliorman
...
Coşkun Tuna, Osmanlının zafer günleri
Sırp diyarı, Bulgar ülkesi, Rumelleri...”*

Âşığı yası, şairi yasıdır. Yüzler gülmek nedir bilmez bu topraklarda kaç asırdır. Toprağa düşen hep gözyaşındır. Ağıtlar türkü niyetine söylenir durur bu ellerde bilmem kaç zamandır. Batı Trakyalı şairlerden Nâim Kâzım “Sizin ve Bizim Şiirlerimiz” adını verdiği şiirinde aslında bütün şiirlerin “bizim” olduğunu

vurgular. Halk ozanı Asım Haliloğlu da “Yaslı Bulut ve Ben” adlı halk destanında aynı duyguları dile getirir:

*“Rodop ile Karlık Dağı
Yeşillikler cennet bağı
Boynu bükük dert yatağı
Hangisine yas tutarsın.”*

Yunanistan veya Batı Trakya Türk şiirinde Rumeli coğrafyası veya Rumelik duygusu, esasen bu topraklarda dünyaya gelmiş olan Mustafa Kemal Atatürk ile özdeşleşir çoğu zaman. Örneğin bu toprağın gür sesli şairlerinden Ali Rıza Saraçoğlu “Biz Rumeli Türkleri” adlı şiirinde bu duygularını şöyle dile getirir:

*“...
Bizim içimizden çıktı Mustafa Kemaller dün
Ne mutlu bize! Hemşerisiyiz Atatürk’ün
Mustafa Kemal Paşa kattı ünümüze ün
Biz millî şuuru üstün Rumeli Türkleri”*

Bulgaristan’ın Razgrat yöresi şairlerinden Muharrem Yumuk, “Koca Balkan ve Deliorman” adlı şiirlerinde Bulgaristan coğrafyasının eşsiz güzelliklerini terennüm eder. Rumeli Türklerinin Torosları sayılabilecek Rodoplar da Kırcaali bölgesi şairlerinden İzzet Dinç’in kaleminden şöylece tasvir edilir :

*“Eteğinde uzanan o mahsuldar ovalar
Hayatını kazanan nice mesut obalar
Kucağına yaslanmış zevk ü safâ sürerdi
Koç yiğitler orada şen ve şatır gülerdi
Gümülcine, İskeçe, Rodopların incisi
Toprağında çıkınca tütünün birincisi*

*Kireççiler nerede, o Kızılca Mürselli
 Bir altına satardı kilosunu besbelli
 Dermenciler, Çamdere
 Ün salmıştı her yere...
 Nefis tütünlerinin rakibi Eğridere
 Koşukavak, Mestanlı,
 Ne kahraman destanlı
 Kırcaaliye gelince
 O hepsinden çok şanlı..."*

İzzet Dinç, "Niğbolu" adını verdiği şiirinde de aynı samimî duyguları dile getirir. Aynı şekilde Ömer Osmanov'un "Sen" adlı manzumesinde Bulgaristan coğrafyası her karış toprağı ile kutsaldır, mübarektir, azizdir. Osman Azizof'un "Söyleme Bu Kadar" adlı uzun şiirinde ise yine Rodoplar ve Deliorman bölgesinden güzellikler sergilenir. Onun "Razgrat" adlı şiirinde ise Razgrat'ın güzelliklerini şairin sevdiği kızın gözlerinde buluruz. Şiirlerinde Deliorman'ı anlatan bir başka şair de Recep İbişef'tir. Karadeniz'in şirin şehri Burgaz'ı ise Recep Küpçüyef'in "Burgaz'da Sabah" adlı manzumesinde martılarıyla, vapurlarıyla tanırız. Cevat Raşit, tüm Doruca yöresinin güzelliklerini taşıyan "Adile'm" türküsünde Dobruca güzellerini tanıtır bizlere. Eskicuma yöresi şairlerinden Mehmet Çavuşev'e göre de Rodoplar, yüzü duvaklı bir gelindir. Ve ona karşı hissedilen duygular aşktır aslında...

*"Bir gelin gibisin duvaklı
 Sana uzattım kollarımı
 Boşlukları kucaklatmadın
 Öyle bağrına bastın ki beni*

İlk aşkım gibi aldatmadın!”

Mehmet Çavuşev, “Azınlıklar Mezarı” adını verdiği bir başka şiirinde acılarla dolu kara günleri anlatır. Yaşadığı coğrafya matem rengindedir çünkü.

“Ölüm sellerinde yaşam sürüyor

Rodoplar, Dobruca, Gerlova, Deliorman

Sevda oluşunu yitirirken umutlar

Kavgalardan kopan avuntudur zaman”

Şahin Mustafov, Kırcaali’lidir. “Türküler” adlı şiirinde;

“Türkülerde Tunam, Kara Denizim,

Arzuların, sevgilerin temizi...

Türkülerde Meriçimiz, Ardamız

Ekmek kokan Dobrucamız, Trakyamız”

diyerek kalplerde yanan ateşi işaret eder. “Rodoplu Kız” adlı manzumesinde de en az Rodoplar kadar alımlı bir güzele vurgundur şair. Ve Nazmi Nuriyev. Onun, “Kanlı Aralık Destanı” adını verdiği uzunca şiiri, Bulgaristan Türklerinin yakın tarihteki acılarının destanıdır. Her dizesinde bir insanlık dramına tanık oluruz bu şiirin. Nazmi Nuriyev’in “Soğuk Pınar” şiiriyle dile getirdiği hasret yine Güney Rodoplar’ın eteğindeki Soğuk Pınar Köyü’nedir. Nuriyev, “Kanlı Arda” şiirinde de;

“Adını biz koymadık mı Arda?

Söyle başka bir adın var mı senin?

Seni biz doğurmadık mı Rodoplarda?

Türk değil mi senin suyun, selin? “

tarzındaki sert sorularla kimliğini sorgular Arda’nın... Süleyman Yusuf da “Benim Ardım” şiirinde ;

“Bir çocuk koşuyor sahilinde

Islak kumlar üzerinde izler bırakarak yalınayak”

mırsalarıyla bir hasreti, bir özlemi vurgular... Nehirler, hele hele Rumeli'deki, Balkanlar'daki nehirler, bir milletin tarihine tanıklık etmiştir hep... Tuna, Lom, Arda, Meriç ve Tunca. Tuna da bunlardan birisi. Tuna adını duyan hangi Türkün yüreği titremez ki. Tuna bir gelindir. Tuna bir özlemdir. Tuna öksüzdür. Tuna yetimdir... Efsanedir, masaldır, türküdür Tuna. Bir gönül dostunun ifade ettiği gibi Tuna, bizim Rumeli topraklarında akan serin kanımızdır. Bir zamanlar Aliş'in kıyılarında dolaştığı, Türk akıncılarının atlarını suladığı Tuna şimdi yalnızdır, şimdi mahzundur... Tuna sahillerinin şanlı kenti Silistreli bir şair; Nevzat Yakubov. “Düş” adlı manzumesinde Tuna ile Silistre'ye olan sevgisini;

“Tuna bahçesinde

Güzellerin güzeli gezer

Tuna bahçesinde

Silistre kentinde.”

dizeleriyle anlatır. Çağdaş Romanya Türk şiirinin seçkin isimlerinden Mehmet Niyazi de bize Romanya'dan seslenerek “Dobruca'dan Sizge Selam Kettirdim” der. Biz de diyoruz ki selâmın başımızın üzerine olsun. Mehmet Niyazi, Tuna için de ;

“Tuna akar... hiç toktamay, eglenmiy

Asırların dertin taşır denizge”

diyerek Tuna'nın ortak kültürümüzün bir parçası olduğunu belgeler. Dobruca Türk şiirinin önemli isimlerinden Nevzat Yusuf'un “Mavi Tuna Senfonisi” de güzel Tuna'nın şarkısıdır âdeta. Bir başka Silistreli şair Ali Bayramov'un Tuna karşısındaki duygulanmaları çok farklı değildir.

“Akıyor sakın sakın görkemli Tuna nehri

Yalıya bağdaş kurmuş şirin Silistre şehri.

...

Ne güzeldir akışı serin Tuna nehrinin

Şifa verir havası şu Silistre şehrinin “

Mülazım Çavuşev'in "Ey Güzel Tuna Hey" adlı şiiri ile Lütfi Erçin'in "Güzel Tuna" adlı manzumesi de bu duygulardan farklı değildir. Batı Trakyalı şairlerimizden Alırıza Saraçoğlu'na göre de Tuna'nın gözleri hep nemli, ayrılık hüznüyle Tuna hep yasıdır. Rumeli coğrafyasının her yerinden Tuna için methiyeler, ağıtlar yazılırken Gagavuzlar sessiz kalır mı? Kalmaz elbette. Çünkü onlar da aynı coğrafyanın devamıdır. Osmanlı o topraklara Boğdan ismini vermişti, şimdi Moldova diyorlar. Hiç şüphe yok ki onlar da asırlarca Balkanların ve Rumeli'nin heyecanını, sevincini, kederini bizimle birlikte yaşamışlar hep... İşte Nikolay Baboğlu'nun güzel Tuna'ya dair duyguları :

“Tuna, senin suyundan

Bir köprü düzerim ben

Bir kavi köprü, uzun

Eskilii bana bulsun...

Götürsün beni dere

O eski evellere

Nerede saklı kaldı

Devlerin girgin adı

Ah, silsem legendadan

Pas tutmuş örtülerni

Eh, görsem orda ne var

Ne aslı, ne diyl aslı...”

Sizi anlı, şanlı bir coğrafyada, Balkanlarda ve Rumeli’de bir gezintiye çıkardım. Onları yeniden hüznle hatırladık hep birlikte. Sevindik, gururlandık ve hüznlendik. Bu topraklarda yaşayıp göçüp gidenleri, şimdi bu toprağın bağrında yatanları rahmetle anarken güzel Türkçemizin bu coğrafyada daha nice asırlar bir bayrak gibi dalgalanmasını ve bize bu diyarlarda nice dil yadigârları bırakmasını temenni ediyorum.